

zničené boli: 2 obrnené vlaky, 267 lietadiel, 104 tankov, 309 diel, 800 motorových vozidiel, veľké množstvo zbraní a streliva, sklady potravín, pohonných látok, výstroja, ako aj 94 lokomotív a vyše 2000 železničných vozňov.

Bezpečnostnej polícii sa začiatkom novembra podarilo dostať do rúk dvoch najdôležitejších strojcov sprisahania: „generála prvej československej armády“ Viesta a náčelníka jeho generálneho štábu Goliana. Našli ich v civile v senníku istého kopaničiara v Nízkyh Tatrách. To bol málo slávny záverečný obraz krvavej tragédie, ktorá priniesla slovenskému národu mnohotisíc násobnú vraždu, skazu a spustošenie. Kto pozná túto krajinu s jej horami a roklinami, s jej tisícokými prirodzenými prekážkami a kto pozná zákerné bojové metódy banditov, môže snád približne posúdiť, aký výkon podal každý jednotlivý vojak. Početné hroby nemeckých vojakov sú dôkazom tvrdých bojov, ale aj nemeckej vernosti k spojeneckej slovenskej republike.

„Böhmen und Mähren“, 1944, čís. 11-12. (Z nemčiny preložila HT.)

570

1945, január 1. Moskva. — Interview zástupcu redakčnej rady Československých listov s členmi delegácie Slovenskej národnej rady L. Novomeským a J. Ursíny.

Rozhovor s delegátmi Slovenskej národnej rady

V minulých dňoch prišla z Londýna do Moskvy delegácia Slovenskej národnej rady, ktorá bola poverená viesť so zahraničnými činiteľmi dôležité politické rokovania.

Delegáciu tvoria: poslanec Ján Ursíny, miestopredseda Slovenskej národnej rady, básnik Laco Novomeský, miestopredseda Slovenskej národnej rady, a ako vojenský zástupca podplukovník Mirko Vesel. Delegácia zdržuje sa teraz v Sovietskom sväze za svojej spätočnej cesty na oslobodené územie Slovenska.

Zástupca redakčnej rady Čsl. listov obrátil sa na menovaných činiteľov Slovenskej delegácie a položil im niekoľko otázok.

Rozhovor s poslancom Jánom Ursíny

S akým poslaním poslala Vašu delegáciu Slovenská národná rada do zahraničia a ako ďalekosiahle boli Vaše plné moci?

Odpoveď: Poslaním delegácie SNR bolo vyjasnenie vzájomného pomeru a právomoci medzi prezidentom a čl. vládou na strane jednej a SNR na strane druhej. Bolo to nutné preto, lebo SNR ako domáci revolučný orgán bude vykonávať svoju funkciu do tých čias, kým demokratickým spôsobom zvolení legitímni zástupcovia národa neujmú sa svojho úkolu. Styk SNR s prezidentom a vládou bol pre technické ťažkosti veľmi nedokonalý, a keďže je potrebné, aby ich spolupráca bola hladká a bez nedorozumení — veď všetci ideme za jednotným cieľom, a to obnovením demokratickej ČSR — bolo potrebné vybaviť veci osobne.

S ktorými činiteľmi ste v Londýne rokovali a aký bol priebeh vašich rokovaní?

Odpoveď: Delegácia rokovala v Londýne s prezidentom, vládou a št. radou. Priebeh rokovaní bol srdečný a môžem s uspokojením povedať, že to, čo bolo potrebné vyjasniť, sme vyjasnili, a že to, na čo sa v Londýne dívali ináč, ako

922 zmyšľa národ doma, bolo nimi akceptované, takže sme z Londýna odchádzali uspokojení a veríme, že sme ďalšiemu vývoju vecí poslúžili.

Ako posudzujete perspektívy novej úpravy československého pomeru po vašich rokovaníach v Londýne a vzhľadom na hrdinský boj slovenského národa?

Odpoveď: Som presvedčený, že vývoj vzájomného pomeru Čechov a Slovákov v obnovenej ČSR má veľmi sľubnú perspektívu. Slováci svojím povstaním a svojím odhodlaným bojom, vedeným takou spontánnou jednomyselnosťou, aká sa v dejinách národa snáď nikdy neprejavila, dokázali svoju túžbu za obnovením demokratickej ČSR a svoju slovanskú spolupatričnosť. Urobili to vtedy, keď v Európe, zotročenej a zuboženej germánstvom, patrili medzi tých, ktorým sa viedlo pomerne najlepšie. Niet pochyb o tom, že tento ich čin stojí ich ťažké obete tak na životoch, ako i na poli hospodárskom. Je on však veľmi vážnym záväzkom. Zaväzuje bezpodmienečne, aby obnovená ČSR oprostena bola všetkých chýb minulosti, ktoré kalili dobrý pomer Slovákov a Čechov a ju oslabovali. Nemôže byť ináč len tak, že v obnovenej ČSR budú tak Slováci, ako i Česi rovnoprávni a rovnocenní. Ide o rovnocennosť na poli národnom, kultúrnom, sociálnom a hospodárskom. Nikto nesmie si osobovať právo čokoľvek získavať na úkor druhého. Keď by ten očistný oheň ťažkých, krvavých skúšok a obetí, cez ktorý naše národy prechádzajú, nepomohol správne určiť ich vzájomné vzťahy — potom by sme už ozaj museli povedať, že nie sme v stave žiť v jednom štáte. Ja však verím, ba viac, som s absolútnou istotou presvedčený, že obnovená ČSR bude šťastným domovom tak Čechov, ako i Slovákov a že súlad ich srdc a duší dá jej veľkú vnútornú silu. Bude tak i ona v úzkej spolupráci so SSSR a ostatnými slovanskými štátmi, ako i s európskym západom zárukou, aby nemecká krvilačná šelma nemohla nikdy viac s bezohľadnou brutalitou ničiť to, čo je ľudstvu nadovšetko drahé — jeho slobodu.

Aké skúsenosti ste nadobudli ako predseda slovenského demokratického klubu zo spolupráce s Komunistickou stranou Slovenska?

Odpoveď: Moje skúsenosti ako predsedu demokratického klubu s KSS sú opravdu tie najlepšie. Zhodli sme sa pomerne veľmi dobre a veľmi ľahko na zásadných veciach a smerniciach tak vnútro politickej, ako i zahraničnopolitickej povahy. Naša dohoda bola obojstranne priateľsky, korektne a lojálne dodržiavaná a túto našu spoluprácu možno označiť priamo za ideálnu. Ide teraz o to, a ja verím, že se tak stane, aby spolupráca tak sľubne začatá i v budúcnosti v tomto duchu pokračovala. Vyžaduje to záujem národa a ČSR, lebo to tieto zložky budú takým činiteľom, ktorý bude niesť zodpovednosť za ich šťastný vývoj a rozvoj.

Rozhovor s básnikom Lacom Novomeským

Ako hodnotíte význam slovenského národného povstania pre budúcnosť slovenského národa?

Odpoveď: Nesmierne vysoko tak pre zaistenie pozície slovenského národa — ako národa — v povojnovom usporiadaní európskom, ako aj pre proces preporenia nášho národa v zmysle nových ideí demokratických.

Hoci politické sympatie nášho národa boli počas celej vojny určované slovanským povedomím takisto, ako zásadným odporom ku každej teórii o nadradenosti národa jedného nad národom druhým a — samozrejme — aj ku každej praxi, plynúcej z takejto zoologickej teórie, nebolo vonkoncom isté, či nás môžu púhe sympatie tohto druhu legitimovať k tomu, aby sme zaujali nám patriace miesto v spoločenstve národov, ktoré k svojmu slobodnému životu sa prebojujúvajú potokmi krvi, slz, nesmiernymi bolesťami a utrpeniami. Ba bolo isté, že máme v rukách vstupenku pochybnej ceny, lebo zmyšľanie národa bolo zatienené politikou zapredanosťou tých, ktorí si uzurpovali právo v národe slovenskom za národ hovoriť, i nekonečným oportunistom a večnými špekuláciami značnej časti ve-

dúcich vrstiev národa. Bez svojho veľkolepého augustového povstania a bez súčasnej aktivity svojich statočných partizánov bol by vstupoval slovenský národ do vyhne tvoriacej sa novej Európy v najlepšom prípade ako slaboch, ktorý nevedel svoje skutočné zmýšľanie prakticky uplatniť a preto patrí pod kuratelu. Je však pravdepodobnejšie, že by bol ta prišiel s biľagom zradcu a zákerníka — jedného svojho brata opúšťajúceho a druhého napádajúceho — pre ktorého i stav nevolníctva za takéto činy by bol príliš dobrý. Naše povstanie rozptýlilo všetky dôvody, pre ktoré by bolo možno neuznať alebo čo len zapochybovať, či Slováci sú hodní, aby ako svojbytný a svojprávny národ sa zúčastnili s ostatnými slobodnými národmi na výstavbe nového života v povojnovej Európe. Toto samo by bolo dostatočným dôvodom pre to, aby strádajúce súčasné i šťastnejšie budúce pokolenia s úctou smekli pri spomienke na vzrušujúcu i bolestiplnú pohronskú podjeseň roku 1944, keď namiesto gaunera a lumpa, špekulanta a kverulanta ujal sa konečne slova za národ vojak, partizán a odbojník; slova, ktorému jedine vie slobodumilovný svet porozumieť a pre ktoré sa jedine dá s nami do reči.

Ale je tu ešte jeden dôvod, nad tento významnejší, pre ktorý treba považovať náš augustový pohyb priam jedinečným obratom v slovenských dejinách. Je síce pravda, že boj o slovenské národné bytie bol v celej našej nedlhej histórii bojom proti reakcii, ale pravda je i tá, že v rozhodujúcich zrážkach pokrokových síl s reakciou v Európe vyhľadávali slovenskí predstavitelia možnosť uplatnenia práv svojho národa na strane reakcie. Dvakrát sa v našej histórii zopakovala hra tohto druhu a sklamanie z prvej nebolo dostačujúcim poučením, aby sa nezopakoval prípad druhý. Podlosť, s akou si zahral viedenský cisár so Slovákmi za všetky služby, ktoré mu preukázali v rokoch 1848—1849, nevystríhala pred tým, aby o deväťdesiat rokov neskoršie v situácii takmer obdobnej, nevyhľadával sa od nás berlínsky Führer údajne v záujme ochrany slovenského národa a uplatnenia jeho práv. Aké šťastie, aké zázračné šťastie i pre nás, že berlínsky nacizmus nebude sláviť také triumfy, aké slávila — vďaka aj slovenskému pričineniu — v rokoch 1849 reakcia viedenská. Viedenský cisár si nás vyhandloval za zmier s maďarskými feudálmi. Ale čo by bol s nami urobil berlínsky Führer? V položení Čechov, Poliakov, Ukrajincov, Rusov, Srbov a iných ako v zrkadle mohli sme vidieť náš národný osud. A v ďalších plánoch s nimi — budúce úmysly s nami. Čím by tamtych bol ešte trestal pre neposlušnosť a odpor, tým by sa bol odmenil nám za servilitu a pomoc. Možno, že o nejaký čas neskoršie. Na podstate nášho položenia by však tento zrok nič nebol pozmenil.

Je nepochybné, že toto poznanie v rozhodujúcej miere prispelo k takému formovaniu nášho národného povedomia, ktoré sa prejavilo potom v národnom odboji a v terajšej partizánskej činnosti Slovákov.

Slovenský odboj z roku deväťstoštyridsiateho štvrtého je prvým našim širokým národným pohybom dokonca so zbraňou v ruke, ktorý sa harmonicky začleňuje do koncertu pokrokových úsílí vo svete. Prvý raz sme dosiahli v storočnej našej histórii, že národné naše túžby vyslovujeme v úplnom súzvuku s progresívnymi úsiliami európskymi a svetovými. V tom je jedinečnosť našej revolúcie a v tom je tiež naša národná zábezpeka!

Je pravda, že už proces zjednocovania národa k odboju predpokladal prekonávanie rozličných reakčných myšlienok a hľadísk, avšak tým, že sme sa dostali na stranu pokroku, kde naše národné potreby a predstavy sa budú rešpektovať, dostávame ďalekosiahle predpoklady pre to, aby sme sa zbavili časom i posledných zbytkov reakčnosti v národe samom. Bude s ňou dosť trápenia na všetkých poliach nášho života. Pokoleniu, ktoré sa dnes tak skvele osvedčuje v boji trvajúcim už štyri mesiace, v zajtrašom mierovom budovaní pripadne úloha demokratizovania celého nášho spoločenského života. Bude to zápas o pozdvihnutie životnej a sociálnej úrovne širokých más roľníctva a roľníctva; bude to boj o konzolidovanie dnešnej myšlienkovvej orientácie celého národa, najmä však jeho inteligencie a v rámci zápasu o tieto ciele bude to neprestajné prekonávanie všetkých zbytkov

zaostalosti, reakčnosti, veľkopanského džentričtva, onoho odiózneho maďarónstva, ako znel nacionálne politický termín tohto spoločenského zjavu. Pôjde o to, aby sme vykorenili z národa nášho raz pre vždy každú rezervu, ktorá by kedykoľvek bola schopná zviest Slovákov na sčestie, na aké sa dostali už v šikovaní medzinárodných síl k terajšej svetovej zrážke; pôjde o to, aby sme raz pre vždy zaistili miesto slovenského národa na strane pokrokových snažení európskych a svetových. Pre celý tento proces dostáva národ slovenský ďalekosiahle predpoklady v svojom povstaní z tohtoročnej podjesene.

A tento proces ho ešte väčšmi zblíži s ostatnými slovanskými národmi — a čo je najvýznamnejšie — v takomto úsilí o demokratizáciu budeme mať nový a bezpečnejší podklad pre tesné súžitie a pre družnú spoluprácu s českým národom; podklad lepší a pevnejší, než boli a môžu byť umelé konštrukcie národných jednôt, vytváraných v záujme jednoty štátnej.

Slovenské národné povstanie na sklonku druhej svetovej vojny je teda východiskom pre nové obdobie v našej histórii a naša blízka i vzdialenejšia budúcnosť bude nadväzovať svoje počínania na jeho slávu, na jeho myšlienky i na jeho skúsenosti dobré i zlé. Národ náš v ňom našiel seba a našiel všetkých tých, s ktorými musí a chce žiť — dnes ešte v boji o budúcnosť a zajtra v tvorivej spolupráci na vybudovaní lepšieho a spravodlivejšieho života.

Aký bol ráz vašich londýnskych rokovaní a o čom ste sa dohodli?

Odpoveď: Do Londýna sme odišli na pozvanie prezidenta Dr. Beneša objasniť jemu a ostatným činiteľom zahraničného odboja v Londýne niektoré otázky vyplývajúce zo slovenského povstania a podať informácie o vojensko-politickej situácii, vytvorenej naším odbojom. Srdečnosť, akou nás v jednotlivých inštitúciách zahraničného odboja v Londýne prijímali, kvitovali sme pre tých, ktorí v našich horách bojujú a pre národ, ktorý i v ťažkých chvíľach nepriazne sa tak znamenite osvedčil.

Najvýznamnejšie boli naše rozhovory s prezidentom Dr. Benešom a netreba ani poznamenávať, že mali ráz priateľský a družný, hoci boli obaľočne otvorené a chlapsky priame. Vy viete, že Dr. E. Beneš, ako aj mnohí iní jeho blízki spolupracovníci v londýnskom zahraničnom odboji neosvojujú si presvedčenie a dávne rozhodnutie prevažnej väčšiny Slovákov, že Slováci svojbytným národom sú, a pochybovali preto o potrebe všetkých dôsledkov plynúcich z tohto nezmeniteľného faktu. Ako nám Dr. Beneš sám povedal, myšlienka národnej jednoty československej je pre neho ničím vyšším, než je národné vedomie slovenské alebo vedomie české, a z tohto stanoviska vychádzal pri spravovaní vecí v predmnichovskej republike, i keď nám neváhal otvorene sa priznať, že na Slovensku nešli všetky veci tak, aby úspech tejto jeho myšlienky podopreli. Ačkoľvek nebolo naším poslaním kohokoľvek presviedčať o jestvovaní samobytného národa slovenského a o tom, že slovenský národ sa národom cíti byť, v našich rozhovoroch s prezidentom i s mnohými inými prominentmi londýnskeho zahraničného odboja sme sa často k tejto téme vracali. A na základe všetkých rozhovorov možno sa odvážiť vysloviť nádej, že slovenský problém, poťažne stanovisko niektorých českých reprezentantov zahraničného odboja v Londýne k nemu predsa len nebude prekážkou pri obnovovaní Československej republiky na nových základoch a v novej forme. Mienky o názoroch prezidenta Dr. Beneša na našu národnú problematiku môžu byť — a konečne aj sú — rozličné. Všetci sa však môžeme zhodnúť v tom, že Dr. Beneš vie rešpektovať reálne fakty i v tom prípade, keď nezodpovedajú úplne jeho ideálom. To je zo stanoviska slovenského a pre myšlienku obnovenia republiky významný činiteľ.

My sme neišli medzi exulantov z Československa zháňať nejakú väčšinu pre uznanie existencie slovenského národa a dôsledkov z tohto faktu plynúcich. O tom konečne, či národ je alebo nie je, nedá sa hlasovať a Slováci by národom boli i v tom prípade, keby sa ich národná svojbytnosť v inom národe neuznávala. Ale z Londýna cez Moskvu ideme domov s dobrou správou, že v obnovennej republi-

ke, do ktorej chceme vstúpiť ako rovnoprávny člen, už nikdy nebude stáť otázka nášho jestvovania ako sporný problém medzi Slovákmi a Čechmi, ale v najhoršom prípade ako sporný problém v samotnom českom politickom prostredí.

I v početnej londýnskej emigrácii, ktorá sústreďuje politický živel rozličného presvedčenia, našli sme české osobnosti programaticky naklonené slovenskému vyznaniu a v Moskve sme v československej emigrácii nenašli nikoho, kto by o oprávnenosti slovenského stanoviska pochyboval. Z tohto poznania možno teda súdiť, že by otázka nášho jestvovania v novej republike mohla byť v najhoršom prípade sporným problémom v samotnom českom politickom prostredí. Keď však hovoríme o prípade najhoršom, nehovoríme o prípade nevyhnutnom. Je možno totiž reálne predpokladať, že doterajšia nechuť niektorých predstaviteľov českého politického života posudzovať slovenskú problematiku podľa našich predstáv, je prekonávaná jednak slovenským povstaním, jednak rozhodným stanoviskom dnes už vplyvnej zložky emigrácie, ktorá slovenský národ uznáva a je pripravená rešpektovať dôsledky z tohto uznania plynúce. Toto možno predpokladať tým skôr, že podľa všetkých známkov i český národ v svojej rozhodujúcej časti si osvojuje orientáciu tejto zložky našej emigrácie.

Z Londýna ani z Moskvy nevezieme domov prirodzene ani centralizmus, ani autonómiu, ani federalizmus, ani dualizmus. Okrem vylíčených poznatkov, ktoré sú pre začiatok nesporne uspokojivé, nenesieme domov nijakú dohodu a nijakú zmluvu o budúcom štátoprávnom postavení Slovenska. Pre uzavieranie takýchto dohôd si ani Slovenská národná rada sama neosobuje právo, tobôž nemôže takéto právo zverovať niekoľkým svojim delegátom. Rozhodnutia v tomto smere prislúchajú podľa domáceho názoru, s ktorým ostatne súhlasí i náš zahraničný odboj, len a len oslobodeným národom samotným a nikdy sa nemôžu uskutočniť na základe dohody niekoľkých osobností alebo skupín.

Domov ideme len so spokojným svedomím, že sme podrobne a pravdivo objasnili reprezentantom nášho zahraničného odboja domácu situáciu i nezlomné presvedčenie slovenského národa o svojej svojbytnosti. Okrem toho ideme domov s nádejou, že aj českí reprezentanti nášho zahraničného odboja v Londýne budú vedieť veľkoryse zaobchodiť s týmto problémom, i keď na jeho riešenie sa v päťročí odboja pripravovali inakšie, než si toho dnešné skutočnosti vyžadujú.

Dobré predpoklady pre vyslovenú nádej dávajú nám dve konkrétne dohody s prezidentom Dr. Benešom a s vládou. Prvá sa týka uznania Slovenskej národnej rady ako vrcholného orgánu odboja na Slovensku, ktorá už v dňoch povstania mala v rukách zákonodarnú i výkonnú moc na oslobodenom území Slovenska. Prezident i vláda princípálne rešpektujú tento orgán. Druhá dohoda týka sa postavenia vládneho delegáta na Slovensku, ktorý podľa československo-sovietskej zmluvy má od veliteľa Červenej armády preberať správu oslobodeného územia. V dorozumení s ním, s prezidentom i vládou, vládny delegát neodkladne odovzdá správu oslobodzovaného Slovenska Slovenskej národnej rade, pričom však prostredníkom medzi Radou a veliteľom osloboditeľskej Červenej armády, ako aj medzi Radou a československou vládou v Londýne bude prirodzene vládny delegát. O týchto praktických riešeniach jestvuje medzi našou delegáciou a prezidentom Dr. Benešom i čl. vládou úplná dohoda.

Záverom k tejto otázke možno povedať, že sú tu všetky predpoklady — u nás doma i v správe čl. zahraničného odboja v Londýne — aby Slováci vstúpili v pozíciu úplne novej do zväzku oslobodeného a obnoveného Československa, ktoré — a to treba tiež hlasne povedať — v dvadsaťročí po prvej svetovej vojne, pri všetkých nedostatkoch, ktoré chceme v dorozumení s Čechmi odstrániť, bolo našou národnou záchranou, základňou nášho národného vzostupu a školou nášho uvedomovania.

Ako ďaleko dospeli snahy o zjednotenie slovenského pracujúceho ľudu?

Odpoveď: Dovoľte, aby som túto otázku trochu pozmenil. Najsprávnejšie by mohla znieť totiž takto: ako ďaleko sa vedeli dať organizačné formy jednoznač-

ným a všeobecným snahám o zjednotenie slovenského pracujúceho ľudu. Máločo je totiž také jednomyselné v našom živote ako úsilie o zjednotenie a odstránenie akejkolvek členitosti najmä medzi pracujúcim ľuďom. Nie je nijaká chuť po atomizovaní verejného života a už vonkoncom nie po starom rozčleňovaní a rozdeľovaní politického alebo odborového hnutia pracujúceho ľudu. O budúcom živote na oslobodenom Slovensku a v obnovenom Československu môžu byť a aj sú názory rozličné, jednotný je však názor na to, aby sa už nikdy neobnovoval systém mnohých strán, ktorý v konečnom efekte národ od politického života odrádzal a vháňal do ľahostajnosti k verejným problémom.

V priebehu príprav k domácejmu odboju vyformovali sa dva smery ideovo-politické, ktoré za povstania ako strany viedli politicky našu národnú revolúciu prostredníctvom Slovenskej národnej rady. Popri Demokratickej strane bola to Komunistická strana Slovenska, ktorá sa legalizovala na banskobystrickom zjednocovacom kongrese so sociálne demokratickou stranou dňa 17. septembra 1944. Zjednotenie slovenských komunistov a sociálnych demokratov uprostred nášho národného odboja nebolo dielom náhody, ani umelou konštrukciou alebo výsledkom nejakej konjunkturnej špekulácie, ale verejným spečatením spojenectva, započatého najmä mladými sociálnodemokratickými funkcionármi už v prvých hodinách podpoľnej práce na Slovensku v rokoch 1938—1939, ktoré sa v priebehu rokov stalo jednotou v myslení i v činoch. Boli osobnosti zo sociálnodemokratickej strany, ktoré sa chceli zjednotiť s komunistami ešte v ilegalite. Osvojili si však náš názor, že takéto zjednotenie nemôže byť dielom úmluvy niekoľkých pracovníkov, a ani náležitá publicita by sa takému významnému činu nevedela dať, a tak sme akt organizačného zjednotenia odložili do slobodných pomerov s tým, že pri prvom legálnom verejnom vystúpení ho spoločne budeme proklamovať. V tých časoch sme o mene spoločnej strany vôbec neuvažovali. Keď sa však priblížila hodina, v ktorej sa stará úmluva mala uskutočniť, naši spolubojovníci zo sociálnej demokracie prišli s tým, aby nová strana prijala názov Komunistickej strany Slovenska, a to vzhľadom na niekoľko okolností:

a) bola to jediná strana, ktorá ako strana prešla do podzemia a bez prestávky vyvíjala protifašistickú a protinacistickú politickú činnosť a v dôsledku toho

b) získala značnú dôveru v národe a to i tým, že ani jeden zodpovedný príslušník komunistickej strany nepoškvrnil svoje meno kolaborantstvom alebo arizáciou a pre všetky tieto príčiny

c) treba bolo, aby celý národ vedel, že v novej zjednotenej politickej strane sú zaangažovaní komunisti, čo by sa ťažko bolo publikovalo v pomeroch, v akých sme sa nachodili, keby nová strana si bola zvolila iný názov než strany komunistickej.

Hoci vojna, ktorú povstanie naše neustále viedlo, vyčerpávala všetky sily, začalo sa i s budovaním jednotného odborového hnutia, pre ktoré sú predpoklady ešte väčšie než pre zjednotenie politické.

Nielen svoje presvedčenie vyslovujem, keď tvrdím, že v podstate je už na Slovensku rozhodnutá otázka, či popri socialistickom i robotníckom hnutí na Slovensku bude aj v budúcnosti jednotné. Toto by som musel povedať aj v tom prípade, keby môj osobný názor bol odlišný.

Ako sa osvedčila spolupráca Komunistickej strany Slovenska s ostatnými zložkami národného frontu v priebehu národného odboja a ako hodnotíte výhľady v tomto smere?

Odpoveď: Bez úprimnej nezáľudnej akejkolvek špekulácie vylučujúcej vzájomnej spolupráce komunistov s reprezentantmi ostatných ideovo-politických orientácií a bez spolupráce nás všetkých s vojakmi nikdy by nevyústili v ono slávne augustové povstanie úsilia nášho národa vymaniť sa z nemeckého područia a prihlásiť sa do frontu spojených národov, predovšetkým však po bok Červenej armády,

Sovietskeho sväzu, realizátora i garanta slobody národov Československa. Toto je jasné nám a toto je jasné i našim partnerom. 927

Ani v ilegálite, keď na užšom podklade fungoval zárodok neskoršej Slovenskej národnej rady, ani v priebehu legálnej činnosti Národnej rady v Banskej Bystrici nedošlo medzi komunistickou stranou a medzi činiteľmi združenými v Demokratickom bloku k nijakým treniciam a k nijakému bojovnému hlasovaniu. Neboli sme koalíciou vzájomne súperiacich partnerov, dohodnutých len o tom, že sa dohodneme. Sme spoločenstvom osôb i skupín, navzájom uzhovorených o princípoch nášho národného odboja, ktoré sú aj čitateľom vašich vzácnych novín známe, a predchnutých vôľou, zápas nášho národa priviesť k úspechu. My komunisti boli sme šťastní, že vývoj udalostí už od počiatku povstania sa priaznivejšie nakláňal na našu stranu a poskytoval ďalekosiahle možnosti pre uplatňovanie našich programových zásad. Boli sme však šťastní predovšetkým preto, lebo sme v tejto situácii mohli sa osvedčiť, že nás vôbec nevedú púhe snahy o dosiahnutie stranických úspechov a že našu pozíciu nepoužívame na prelicitovanie politiky našich partnerov. Samozrejme, taký istý zástoj sme mohli očakávať od nich v opačnej situácii, no dobre padlo nám, že my prví sme mohli dokázať vážnosť nášho predsavzatia: nie pohltiť, ale spolupracovať.

S týmto predsavzatím a s dobrými skúsenosťami zo spolupráce, ktorá stále trvá i v terajších ťažších podmienkach nášho národného zápasu, začneme pôsobiť i v nových pomeroch, vytvorených oslobodením Slovenska Červenou armádou. A nazdávam sa, že budeme môcť pracovať na základni ešte širšej ako doteraz. Už aj združené sily podpolia mali styky s mnohými, s vládnyim režimom nesúhlasiacimi činiteľmi z Hlinkovej ľudovej strany. Dá sa však predvídať, že Slovenská národná rada, ktorá bude vrcholným orgánom správy vecí na Slovensku, ako aj národné výbory, reprezentujúce v miestnom i okresnom merítku verejnú správu, budú zložené tak, aby im nikdy nik nemohol vytknúť, že nereprezentovali vôľu a všetky zložky celého národa.

Ideové predpoklady pre takúto politiku podľa môjho presvedčenia sú v našom národe dané.

„Československé listy“, 1. 1. 1945, čís. 1, roč. III.

571

1945, január 3. Bratislava. — Záznam vedúceho úradníka pohotovostnej skupiny H nacistickej bezpečnostnej polície a bezpečnostnej služby, obsahujúci rozbor situácie v štátnom aparáte slovenského štátu.

Rozsudok nad vlastizradcom a velezradcom Šrobárom¹ zreteľne ukázal slabosť zodpovedných vedúcich ľudí na Slovensku. Ako prv ani teraz v nich neprevláda povedomie, že majú vystúpiť s verejným priznaním sa k nemecko-slovenskému osudovému spoločenstvu.

Vedúce kruhy ovláda strach pred represáliami boľševikov a Čechoslovákov a z toho úmysly bočiť týmito smermi, a tým ochabuje ich rozhodnosť. Tento postoj sa zreteľne prejavil vo vyhlásení poslanca Körpera v parlamente, ku ktorému

¹ Pozri dokument čís. 568.